

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Кафедра туристичного бізнесу

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
**РОЗВИТОК ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ НА
ПРИКЛАДІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

здобувача вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
зі спеціальності 242 «Туризм»
освітньо-професійної програми «Туризмознавство»
КИРИЛЕНКО АЛІНИ ОЛЕКСІЇВНИ

Допущено до захисту:
Завідувач кафедри,
доктор культурології, доцент

БОЖКО
ЛЮБОВ
ДМИТРІВНА

Науковий керівник:
Кандидат економічних наук **МАРИНА**

ЗАЙЦЕВА

МИКОЛАЇВНА

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ	5
1.1. Визначення лікувально-оздоровчого туризму	5
1.2. Особливості класифікації лікувально-оздоровчих закладів у туристичній індустрії	7
1.3. Передумови розвитку лікувально-оздоровчого туризму	18
Висновки до Розділу 1	21
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ	23
2.1 Характеристика лікувально-оздоровчого туризму в Україні	23
2.2 Туристичний потенціал Донецької області	25
2.3 Оцінка конкурентоспроможності лікувально-оздоровчого туризму регіонів України	27
Висновки до Розділу 2	32
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ТУРУ «СВЯТІ ГОРИ УКРАЇНИ»	34
3.1 Кліматичні та географічні особливості відпочинку в Святогірську Донецької області	34
3.2. Розробка туру «Святі гори України»	35
Висновки до Розділу 3	42
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	51

ВСТУП

Актуальність теми. Лікувально-оздоровча ланка туризму цікавила споживачів з самого початку зародження галузі. З'явившись ще за давніх часів, він дійшов до сьогодення, залишаючись на піці зацікавленості серед людей. Громадяни працюють на складних фізично та морально роботах, де так чи інакше отримують професійні захворювання. Основною метою будь-якого відпочинку в сучасності є відновлення. Увагу звертають не тільки на психологічний відпочинок, а й на відпочинок для тіла. Тут на допомогу споживачам приходить лікувально-оздоровчий туризм. Більшість сімей з дітьми обирають саме його, аби оздоровити в першу чергу дитину. Тому такий вид відпочинку переважно обирають сімейні пари. Також відновлюватись полюбляють пенсіонери. За часи пандемії люди також надавали перевагу лікувально-оздоровчому туризму, аби укріпити імунітет. Зараз, у час повномасштабного вторгнення на територію України лікувально-оздоровчий туризм залишається актуальним. На нього роблять ставки люди, постраждалі від вторгнення морально або фізично, які потребують глибокого відновлення. Незважаючи на небезпеку, яка залишається у будь-якому куточку країни, люди прагнуть укріпити здоров'я.

Предмет дослідження: розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Україні

Об'єкт дослідження: лікувальний туризм в Донецькій області
Головною метою дослідження є визначення передумов розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні на прикладі Донецької області.

Основними завданнями є:

- надання загальної характеристики лікувально-оздоровчого туризму в Україні на прикладі Донецької області
- визначення найбільш важливих передумов розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні на прикладі Донецької області;
- висвітлення особливостей розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні на прикладі Донецької області.

В ході дослідження були використані наступні методи: опису, пошуку та обробки наукової та статистичної інформації, аналізу, синтезу, припущень.

Робота складається зі вступу, основної частини – трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальна кількість сторінок -

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

1.1. Визначення та сутність лікувально-оздоровчого туризму

Користь лікувально-оздоровчого туризму для здоров'я сприяє його широкому розповсюдженню. Зараз у науково-методичній літературі та засобах масової інформації пропагується лікувальний та лікувально-оздоровчий види туризму. У світовій системі туристичних відносин цей вид туризму посідає особливу ланку. За кількістю людино-днів на лікувально-оздоровчий туризм припадає менше 1 % світового туристичного обороту і близько 5 % доходів, тобто він є найдорожчим сектором туризму.

Здоровий спосіб життя та активне дозвілля стають модними для людей середнього віку. Експерти вважають, що саме ці споживачі будуть основними клієнтами оздоровчих курортів і забезпечать процвітання оздоровчого туризму в 21 столітті. Традиційні курорти перестають бути просто місцем для лікування та відпочинку літніх людей і перетворюються на багатофункціональні оздоровчі центри, що обслуговують широке коло споживачів.

Лікувально-оздоровчий туризм – це водночас традиційна, історично сформована практика, яка визначає мету подорожі, і сучасна глобальна індустрія. Цей вид туризму має широкий спектр можливостей і послуг, що надаються новими технологіями завдяки досягненням медицини [17].

Лікувальний туризм став індустрією у 1980-х роках, але він має дуже довгу історію. Його розвиток налічує кілька століть. Лікувальні властивості природних факторів продовжують приваблювати пацієнтів до курортних зон. Потоки туристів, які подорожують з лікувальною метою, поки що не такі

великі, як з рекреаційною метою, але вони доволі швидко зростають, а їхня географія стає більше.

[12].

Оздоровчий туризм спрямований на комплексне використання природних лікувальних факторів і фізичної активності з лікувальною та профілактичними цілями. Зрозуміло, що медичний і лікувальний туризм часто поєднуються, оскільки подорожі пов'язані з певною метою і можуть бути досягнуті з однієї бази.

Оздоровчий туризм має кілька особливостей:

- 1) перебування у будь-якому лікувально-оздоровчому об'єкті має проходити як мінімум місяць, у іншому разі бажаного результату досягти не вийде;
- 2) Спа-процедури коштують дорого. Цей вид туризму розрахований переважно для багатих споживачів, які зазвичай орієнтуються на індивідуальну програму лікування, а не на стандартний пакет медичних послуг;
- 3) Літні люди їдуть на курорти, коли їхні хронічні захворювання дають про себе знати, або ослаблений організм не в змозі впоратися зі щоденними стресами у оточуючому середовищі. Тому вони обирають між курортами, які вузько спеціалізуються на лікуванні певної хвороби, і змішаними курортами, які в цілому покращують здоров'я організму і допомагають йому відновитися.

Отже, лікувально-оздоровчий туризм посідає особливе місце у світовій системі туристичних відносин. Здоровий спосіб життя та активний відпочинок стають модними для людей середнього віку. Оздоровчий та велнес-туризм - це одночасно і традиційна, історично сформована практика, що визначає мету подорожі, і сучасна глобальна індустрія. Завдяки досягненням медицини цей вид туризму має широкий спектр можливостей і послуг, які стали можливими завдяки новим технологіям. Оздоровчий туризм

має на меті комплексне використання використання природних лікувальних факторів і фізичної активності з лікувальною та профілактичних цілях.

1.2. Особливості класифікації лікувально-оздоровчих закладів у туристичній індустрії

У той час як лікувальний туризм фокусується на боротьбі з певними захворюваннями і реабілітації організму, оздоровчий і велнес-туризм виступають новим напрямком, орієнтованим на фізично і психічно здорових людей і спрямованим на підтримку загального стану самопочуття.

Якщо роздивлятися ситуацію з боку попиту, «лікувальні» туристи подорожують переважно з метою лікування певної хвороби або поліпшення стану здоров'я, тоді як «оздоровчі» туристи подорожують з метою туристи змінити на краще свій стан здоров'я та самопочуття і досягти вищого рівня добробуту. Крім того, перша категорія туристів прагне відновити своє здоров'я, тоді як друга категорія споживачів туристичних послуг вже знають про своє здоров'я і прагнуть його покращити.

Яу гадають спеціалісти з велнесу, цей вид туризму не варто пов'язувати з лікувальним туризмом, оскільки велнес - це первинна профілактика захворювань, а медичний туризм - це профілактика другого або третього рівня, або навіть реабілітація, спрямована на запобігання розвитку вже існуючих захворювань або відновлення втраченого самовідчуття. [Всесвітня туристична організація [2].

Таким чином, лікувально-оздоровчий та спа-оздоровчий види туризму - це загальні категорії, які охоплює оздоровчий або велнес та лікувальний туризм.

Якщо розглядати ситуацію з боку пропозиції, стає важко розрізнити велнес та медичний туризм. Це пов'язано з тим, що обидва напрямки можуть бути з'єднані в одному туристичному об'єкті і досягатися

однаковими засобами.

Хоча у визначеннях спа-туризму є деякі загальні риси, єдиного стандарту для класифікації спа-закладів не існує.

Різні урядові та неурядові організації пропонують власні класифікації спа-об'єктів. Найповнішу надала Європейська СПА Асоціація ISPA. Згідно з нею, існують спа-клуби, медичні спа, мінеральні спа, спа-готелі, денні спа, спа-круїзи (морські, річкові, озерні тощо).

Українська СПА асоціація та Союз професіоналів СПА України зовсім не пропонують власної класифікації. Замість цього у країні є офіційна класифікація, яка включає санаторії, пансіонати з медичним обслуговуванням, санаторії-профілакторії, будинки і пансіонати відпочинку, бази та інші заклади відпочинку, а також заклади 1-2 денного перебування.

В Україні законодавство визначає лише термін "санаторно-курортні та оздоровчі заклади", а термін "санаторно-курортний та оздоровчий туризм" використовується для позначення додаткових готельних послуг або побутових послуг (у випадку санаторіїв) [19].

Санаторно-курортна установа - це територія, що містить природні лікувальні фактори та необхідні умови для їх використання з лікувально-профілактичною метою.

Курорт - це територія з цінними природними особливостями, лікування мінеральними водами, лікувальним брудом або спеціалізованими кліматичними умовами, що можуть стати предметом лікування споживача туристичних послуг. [24].

До курортів дійсні такі вимоги:

- 1) наявність природних лікувальних факторів для забезпечення
- 2) необхідне технічне обладнання та споруди для раціонального використання факторів курорту (басейни, грязелікарні, пляжі і т. д.);

- 3) спеціальні заклади для лікування і проживання (санаторії, будинки відпочинку);
- 4) доступ до лікувально-профілактичних закладів для пацієнтів та відпочиваючих;
- 5) доступ до зон відпочинку, спортивних споруд і майданчиків;
- 6) наявність об'єктів громадського застосування, суспільного харчування, торгового та побутового обслуговування, культурних та освітніх закладів;
- 7) зручні під'їзди і засоби зв'язку;
- 8) впорядкована територія, інженерна інфраструктура, що забезпечує електро- та водопостачання, водовідведення[9].

Спеціалізація будь-якого курорту визначається курортними факторами - природними лікувальними факторами, які використовуються для профілактики, терапії та медичної реабілітації пацієнтів на курортах.

Ключові фактори курорту:

- ландшафт і клімат;
- лікувальні грязі;
- мінеральні води.

З курортів можна виокремити 6 типів:

1. Бальнеогрязевий курорт – це курорт, на якому переважають мінеральні води та лікувальні грязі як основні лікувальні фактори.
2. Бальнеокліматичний курорт – це тип курорту, де основними лікувальними факторами є клімат і мінеральні води.
3. Бальнеологічний курорт – це тип курорту, де основним лікувальним фактором є мінеральні води (для внутрішнього та зовнішнього застосування).

4. Грязьовий курорт – це тип курорту, де основним лікувальним фактором є лікувальні грязі.

5. Кліматокумисолікувальний курорт – це тип курорту, який використовує клімат степів і лісостепу та кумис, кисломолочний напій, виготовлений з кобилячого молока.

6. Кліматичний курорт:

- приморський кліматичний курорт;
- гірський кліматичний курорт [10].

Основним лікувальним фактором на бальнеологічному курорті є використання природних мінеральних вод. Вони рекомендуються як для зовнішнього застосування (ванни), так і для прийому всередину (інгаляції, пиття тощо). Мінеральні води допомагають лікувати багато захворювань. На бальнеологічні курорти приїжджають переважно люди із захворюваннями шлунково-кишкового тракту, серцево-судинної та нервової систем, дихальних шляхів та опорно-рухового апарату. Лікування на цих курортах дає результати, подібні до традиційного медикаментозного лікування, але усуває побічні ефекти, які неминучі при прийомах ліків, подовжує період ремісії і знижує ймовірність та інтенсивність подальших загострень.

Грязеві курорти пов'язані з покладами лікувальних грязей (пелоїдів). Грязелікування в основному показане при травматичних патологіях суглобів і нервової системи, а також при гінекологічних та інших захворюваннях.

Кліматичні курорти настільки ж різноманітні, як і клімат. У структурі кліматичних курортів світу лісові (рівнинні) курорти становлять близько 11,3%, гірські - 24,2% і клімато-лікувальні - близько 4,2%. Кожен з них має унікальне поєднання кліматичних і погодних факторів (температура, атмосферний тиск, сонячна радіація тощо), які використовують з лікувальною та профілактичною метою. Профіль курорту залежить від поєднання цих факторів. Лісові курорти з континентальним кліматом

рекомендують для лікування захворювань верхніх дихальних шляхів, астми, розладів нервової системи. Гірські курорти, у свою чергу, мають підійти для хворих на початкових формах туберкульозу і неокрів'я. На ці курорти припадає 60,3 % всіх кліматичних курортів світу. Все більше туристів відкривають для себе можливість поєднання морського відпочинку з ефективним медичним лікуванням. Морський клімат сприятливий для людей із захворюваннями крові, кісток і лімфатичних залоз [10].

Окрім трьох основних типів курортів - бальнеологічних, грязьових і кліматичних - існують також перехідні типи. Вони базуються на декількох природних лікувальних факторах. Перехідні курорти є доволі популярними в Європі. Усе більше туристів звертають увагу саме на такий вид туризму. Широкого розповсюдження набули спа-курорти. На відміну від інших ресурсів, вони організовуються не тільки у зонах відпочинку, а і у мегаполісах та готелях для ділового туризму.

Прогнози показують, що попит буде продовжувати зростати, тому що здорове тіло і здоровий дух - це не просто модний тренд. Індивідуально підібрана програма, розроблена фахівцями спа-центру, не тільки робить людину здоровішою, але й сприяє більш позитивному погляду на життя. Готелі зі спа-комплексами на бальнеологічних курортах останнім часом стали дуже популярними, так само як і спеціальні спа-готелі, де на першому плані стоять завдання оздоровлення та релаксації з використанням різних водних процедур та інших засобів. Готелі у п'ятизіркових містах зобов'язані надавати своїм гостям фітнес- або спа-послуги.

Сьогодні спа-готелі та готелі зі спа-комплексами (як правило, класу люкс) зазвичай розташовуються на бальнеологічних курортах поблизу термомінеральних джерел, які дозволяють використовувати воду певного хімічного складу і температури для різних лікувально-оздоровчих і косметичних цілей.

На додаток до звичайного пакету (сауна, басейн, масаж), великий,

дорогий спа-центр готелю пропонує щоденну акватерапію, що означає наявність різноманітного фізіотерапевтичного обладнання та ліцензованих фахівців - лікарів і косметологів. У ньому є кабінети для гідротерапії, процедур для обличчя і тіла, сауна (міні-басейн), спа-бар, зали для групових/індивідуальних занять фітнесом або іншими видами фізичних вправ (йога, аквааеробіка тощо), зона відпочинку і роздягальня. Такі готелі можуть бути розташовані як у місті, так і за його межами, навіть на гірськолижних курортах, де спа-програми все частіше пропонуються як додаткова опція [13].

Спа-готелі розташовані на території курорту і пропонують повний спектр фізіотерапевтичних програм. Перед відвідуванням рекомендується проконсультуватися з лікарем. Вони також пропонують велнес-програми - загальнооздоровчі, релаксаційні та косметичні - які підходять для абсолютно здорової людини.

Готелі санаторного типу пропонують розміщення в індивідуальних номерах з душем, халатами, капцями та рушниками. Тут ви можете отримати повну діагностику свого фізичного стану і досягти тривалої ремісії після повного курсу лікування (21-24 дні). Класичні спа-послуги доповнюються спеціалізованими дієтами і фізичними навантаженнями: пішими і велосипедними прогулянками, тенісом, гольфом. Такі готелі повинні мати упорядковану територію з парком і клумбами, критий і відкритий басейни.

Можна виокремити готелі з центрами таласотерапії на морських курортах, де для лікування використовується переважно морська вода. Купання в морі, сонячні ванни, прогулянки вздовж берега мають цілющий вплив на організм і настрій, які разом освіжають і омолоджують шкіру, заспокоюють нерви, зміцнюють м'язи і оздоровлюють не тільки тіло, а й душу. Саме тому проживання в готелях з центрами таласотерапії, які зараз дуже модні, - це не стільки лікування, скільки релаксація і приємне проведення часу з користю для здоров'я. Французькі косметологи

встановили, що ефект від тижневих курсів триває протягом шести-восьми місяців.

Такі центри існують в багатьох країнах світу, що мають вихід до моря, оскільки морську воду можна зберігати в резервуарах до 48 годин і ніколи не використовувати повторно. У Європі таких центрів дуже багато у Франції, на Кіпрі, в Італії та Іспанії, а в Південно-Східній Азії - на островах Самуї (Таїланд) і Балі (Індонезія) [15].

Поринути в атмосферу розкоші та насолоди можна у великому чотири- або п'ятизірковому спа-готелі, де життя підпорядковане одному: покращити здоров'я, розслабитися, зняти стрес і відпустити повсякденні турботи.

Окремі спа-готелі залишають за туристом бронювання номеру за умови, що клієнт одразу замовляє спа-процедури. Інші готелі дозволяють скласти план спа-процедур вже після приїзду. Тут царює культ здорового способу життя. Одяг - спортивний, використання мобільних телефонів і парфумів зведено до мінімуму. Ресторани пропонують збалансоване і здорове харчування. Різноманітні водні процедури з так званого "спа-меню", що пропонуються в кожному центрі, допомагають поліпшити м'язовий тонус, розслабитися, зняти хвороби і стрес, схуднути і омолодитися. Бажано проконсультуватися з лікарем щодо всіх процедур, оскільки багато з них мають протипоказання.

Гідротерапія має багато різних методів: душ, ванни, парові інгаляції, розтирання, компреси, обгортання та ще безліч процедур. В середньому вона триває від 15 до 20 хвилин, а деякі не перевищують чотири хвилини. Найпопулярнішими є душі та ванни. Душ м'яко обгортає тіло або, навпаки, тонізує тіло. Крім того, потік води від периферичних органів повинен бути спрямований до серця. Душ розрізняють за температурою: холодний (від $+8$ до $+18^{\circ}\text{C}$), індиферентний (від $+33$ до $+35^{\circ}\text{C}$), теплий (від $+36$ до $+38^{\circ}\text{C}$), гарячий (від $+40^{\circ}\text{C}$); за формою і напрямком

струменів: за ступенем тиску води: низький (до 1 атм), середній (1,5-2 атм), високий (2,5-4 атм); за локалізацією дії: загальний або місцевий.

Спа-готелі сьогодення мають до шести та більше різних саун, які відображають традиції різних країн. Одними з найстаріших є грецькі та римські лазні з кімнатами для сухих і вологих ванн, релаксації та роздягання, миття і басейном. У турецьких лазнях гаряче повітря нагріває підлогу, а гаряча вода, вилита на підлогу, створює густу пару. Великою популярністю користуються фінські сауни та римські ірландські лазні. Це сауни повітряного типу з помірною температурою 50-60 °С. Гаряче повітря тече під підлогою і вздовж стін підготовчої кімнати і парної, а потім потрапляє в приміщення через отвори в підлозі. Спеціальна труба для відпрацьованого повітря робить атмосферу в цій парній більш здоровою, ніж у римській лазні. Оздоровчий і цілющий вплив традиційної російської лазні, в якій використовуються різні ароматичні віники, добре відомий. Зростає інтерес також і до традиційних японських саун: сухих саун з використанням гарячої тирси і водяних ванн у великій дерев'яній бочці.

Найпоширенішими процедурами в "меню" SPA-центрів є грязелікування (пелоїдотерапія), що застосовується з лікувальною, профілактичною та реабілітаційною метою, глинолікування, фототерапія (світлолікування), особливо геліотерапія (сонячне опромінення), масаж (традиційний, ручний, тайський, аюрведичний та ін.), ароматерапія тощо).

Різноманітність пропонованих косметичних, тонізуючих, релаксаційних, антицелюлітних, детоксикаційних, антистресових, омолоджуючих та інших оздоровчих програм є такою, що її можна обмежити лише часом перебування в готелі [20].

Відмінністю стандартних спа-центрів є їхня відданість традиціям. Відвідуючи відомі спа-центри Європи, вражає скромність та архаїчність об'єктів. Однак саме в цьому і полягає головна привабливість

європейських курортів, які мають багатий досвід і перевірені технології для поліпшення здоров'я. Європа має давні традиції виробництва бальнеологічного обладнання, яке виготовляється відповідно до медичних стандартів і може використовуватися не тільки для лікування, але й для оздоровчих та естетичних спа-програм.

Медичне СПА має на меті підтримку та відновлення фізичного та психічного здоров'я - ревіталізацію та трансформацію організму, а також покращення якості життя. Іншими словами, спа - це не новозбудований привабливий заклад з високим рівнем послуг, а спа-комплекс, який реалізує спа-концепцію з індивідуальним підходом до пацієнта.

Обґрунтуванням індивідуального підходу до курортника є те, що єдиний рефлекторно-гуморальний механізм дії фізичного чинника забезпечує спрямованість системних реакцій і залежить від вихідного стану системи, що дозволяє вдосконалювати механізми саморегуляції організму. Реалізація фізіопрофілактичних програм з оздоровлення на курортах повинна здійснюватися індивідуально для первинної профілактики: корекція факторів ризику, фізичні та розумові навантаження, підвищення толерантності до факторів навколишнього середовища; і для вторинної профілактики: вплив на функціональний стан організму.

Приміські СПА, засновані на базі санаторію, розташовані в місцевості з природними лікувальними факторами та кліматичними умовами, сприятливими для спа-програм. Відмінність від курорту полягає у відсутності курортної інфраструктури. Заміські СПА на базі рекреаційної зони пропонують різноманітні програми перебування для індивідуальних клієнтів та пацієнтів. Однак їхні послуги слід розглядати окремо від медичного лікування, яке охоплюється поняттям курорту.

Заміські курорти, засновані на базі санаторію, розташовані в місцевості з природними лікувальними факторами та кліматичними умовами, сприятливими для спа-програм. Відмінність від курорту полягає у

відсутності курортної інфраструктури. Санаторії, розташовані в рекреаційних зонах, пропонують різноманітні програми перебування для індивідуальних клієнтів та пацієнтів. Однак їхні послуги слід розглядати окремо від медичних послуг, що охоплюються поняттям "курорт".

Місця відпочинку з їхньою інфраструктурою орієнтовані на "канікули, відпочинок і рекреацію". І вони відіграють важливу роль для суспільства у підтримці та покращенні здоров'я в рамках первинної профілактики. Естетичні програми поєднують в собі косметичні та косметологічні спа-процедури і догляд за красою, доповнені програмами санаторно-курортного харчування, які допомагають знизити вагу, зміцнити здоров'я, омолодити організм, виправити психологічний стан і підвищити фізичну та розумову працездатність.

Окремим типом спа-центрів є готельні спа-центри, які пропонують переважно експрес-спа-процедури, такі як косметичні, водні та релаксаційні процедури для клієнтів, які потребують розслаблення після цілого дня огляду визначних пам'яток або ділових зустрічей. В Україні, як і в Європі, є низка курортних міст, де міські спа мають незаперечну конкурентну перевагу.

Спа-салони в оздоровчих центрах поділяються на фізіотерапевтичні кабінети (LPG, НіТор, пресотерапія тощо), гідро- та бальнеотерапевтичні кабінети (ванни, офуро-системи, душові кабінети, басейни тощо), масажні кабінети, косметологічні кабінети, кабінети краси, сауни та лазні, кабінети тілесно-орієнтованої психотерапії та психологічної підтримки, кабінети кінезіотерапії та деякі інші. Багато природних ресурсів і методик, що використовуються в спа-центрах, мають як оздоровчий, так і косметичний ефект, наприклад, масаж і гідромасаж, обгортання або прогрівання.

В Україні поряд з реалізацією спа-програм з використанням готових спа-продуктів розвиваються такі спа-напрямки, як таласотерапія, винотерапія, ароматерапія, бальнеотерапія, фанготерапія, апітерапія, галотерапія і

стоунтерапія. Різноманітність та унікальне поєднання природних ресурсів курорту може слугувати основою для створення надійних спа-методик, програм та концепцій у сфері релаксації, велнесу та естетики на курорті.

Бальнеотерапія в спа-центрі - це комплексне оздоровлення з використанням природної мінеральної води. Бальнеологія посідає одне з провідних місць серед технологій курортної медицини. Вона базується на досягненнях однієї з основних галузей курортної медицини - бальнеології, яка вивчає цілющі мінеральні води, їх походження, фізико-хімічні властивості та подальше використання. Мінеральні води можна застосовувати зовнішньо, для інгаляції або пиття, їми можна промивати кишечник та виконувати багато інших процедур.

Дію природних мінеральних вод посилюють впливом інших курортних факторів. Наприклад, кліматичних, рухових, психологічних або ландшафтних чинників. Більшість українських бальнеологічних курортів сьогодні відповідають європейським медичним курортним стандартам і перевершують свої закордонні аналоги за рівнем професійної підготовки[14].

Отже, Спеціалізація будь-якого курорту визначається курортними факторами - природними лікувальними чинниками, які використовуються для профілактики, терапії та медичної реабілітації на курортах. Основним лікувальним фактором бальнеологічного курорту є використання природних мінеральних вод. Бальнеологічні курорти в основному відвідують люди із захворюваннями шлунково-кишкового тракту, серцево-судинної та нервової систем, органів дихання та опорно-рухового апарату. Болотні курорти пов'язані з покладами лікувальних грязей (пелоїдів). Кліматичні курорти настільки ж різноманітні, як і клімат. Крім трьох основних типів курортів - бальнеологічних, грязьових і кліматичних - існують також перехідні типи. Вони базуються на низці природних лікувальних факторів.

1.3. Передумови розвитку лікувально-оздоровчого туризму

Оздоровчі подорожі - одна з найдавніших форм туризму. Археологічні знахідки та письмові історичні документи сирійської, месопотамської, єгипетської, китайської та грецької культур свідчать, що люди подорожували до храмів, гарячих джерел і лазень у місцевості з більш сприятливим кліматом для фізичного та психічного відновлення.

Стародавні цивілізації, що датуються 5-3 тисячами років до нашої ери, практикували багато з тих методів лікування, які застосовуються в сучасних спа-салонах (аюрведа, китайська медицина, тайський масаж). Прикладами оздоровчих подорожей є поїздки до Мертвого моря в Палестині для ритуальних обмивань [3].

Історичні джерела вказують на певні періоди популярності оздоровчих подорожей. Одна з перших таких хвиль бере свій початок у Стародавньому Римі. Саме тут зародилися бальнеологічні курорти, невеликі громадські лазні та більші й елегантніші термальні купальні. Ці заклади були великими комплексами, в яких, окрім купалень, також були тренажерні зали, їдальні, бібліотеки, кімнати і навіть невеликі театри.

Громадські лазні Риму були попередниками сучасних європейських спа-центрів. Вони розповсюдилися по всій Римській імперії і згодом стали основою для відомих європейських курортів, таких як Баден-Баден у Німеччині, Бат в Англії та інших. Деякі європейські курорти виникли в Середньовіччі, наприклад, Спа в Бельгії (яке стало загальною назвою і поширилося на всі курорти) і Карлові Вари в Чеській Республіці.

Новий період лікувально-оздоровчих подорожей в Європі настав наприкінці 17 століття завдяки бажанню знаті урізноманітнити свої задоволення. Тоді, як ніколи раніше, західна еліта змогла поєднати час, гроші та бажання подорожувати і розважатися. Це призвело до створення (реконструкції) спа-курортів на узбережжях Британії. Тогочасні курорти чітко поєднували в собі елементи велнесу та медицини. З одного боку, вони слугували місцями зцілення для хворих, а з іншого - їх часто

відвідували здорові люди, які шукали відпочинку, а не лікування. Вони також були важливими культурними центрами з бальними залами, театрами, променадами, садами і крамницями. Метою подорожей до них було завести старі та нові знайомства, провести важливі ділові та політичні зустрічі і навіть знайти шлюбного партнера. Цікаво, що приблизно в той самий час термін "велнес" вперше з'явився в енциклопедичній літературі: в англійському словнику 1654 року він пояснювався як міцне здоров'я [4].

Англійська курортна концепція була швидко прийнята в багатьох європейських країнах: її підхопили в Італії, Франції, Бельгії, Швеції, а також у Німеччині та Австрійській імперії (включаючи сучасні Чехію, Словаччину, Угорщину та Хорватію). Нова традиція подорожувати водою була підхоплена і в Новому Світі. У Сполучених Штатах і Канаді розвинулася мережа успішних курортів навколо природних джерел (Саратога-Спрінгс, Вайт-Салмон-Спрінгс, Хот-Спрінгс, Радіум-Хот-Спрінгс), а також з'являються курорти в Новій Зеландії та Австралії. Однак курортні готелі в Новому Світі все частіше розглядалися як центри дозвілля, а не місця для покращення здоров'я.

Турецькі лазні стали особливо популярними в Османській імперії в 16 столітті. У 19 столітті турецькі лазні почали з'являтися на європейських курортах, завдяки східним модним тенденціям, і швидко завоювали там популярність.

У 19 столітті курорти розвивалися в континентальній Європі та на узбережжі. З кінця 19 століття і протягом 20 століття курорти стали демократичними, доступними не лише для можновладців і багатіїв. Демократичний характер курортів особливо яскраво виражений у кількох європейських країнах, де відвідування курортів стало визнаною формою реабілітаційної терапії і включено до національних систем медичного страхування.

У 1950-х роках поняття "велнес" отримало нове значення. У той час американець Гальберт Л. Данн вперше сформулював принципи якісного життя і використав його як узагальнююче поняття. Данн вперше сформулював основні принципи якісного життя і використав цей термін як узагальнююче поняття. Пізніше його колега доктор Джон Тревіс інтерпретував концепцію як модель превентивної охорони здоров'я, підкреслюючи, що краще бути здоровим, ніж хворим. Починаючи з 1970-х років, нова філософія велнесу набула популярності та визнання по всій території США.

До цього спонукав страх перед найпоширенішими загрозами для пересічної людини - надмірним вживанням тютюну, засиллям фаст-фуду, гіподинамією та надмірними стресами. Велнес запропонував відповідь на ці проблеми - він відкрив можливості не лише підтримувати загальний стан здоров'я, а й створити умови для гарного самопочуття та самопочуття. В результаті ефективної національної кампанії велнес та його принципи були сприйняті багатьма американцями. Це поступово призвело до переоцінки соціального значення здоров'я [8].

У післявоєнній Європі швидко поширювалася філософія активного здоров'я та профілактики хвороб, а не лікування. Водночас продовжувала існувати традиційна спа-культура, підкріплена соціальними гарантіями. У Німеччині, наприклад, кожен працівник міг провести від чотирьох до шести тижнів у курортному готелі кожні три роки, якщо він мав рецепт від лікаря (до 1997 року це покривалося системою соціального страхування).

Однак останній історичний період (кінець 20-го - початок 21-го століття, а особливо період світової фінансової кризи з 2008 року) характеризується скороченням соціальних бюджетних програм та державних інвестицій в охорону здоров'я. Це збільшило частку населення, що інвестує в оздоровчі подорожі, і, як наслідок, сегмент лікувально-оздоровчого

туризму почав стрімко зростати. Це збільшило частку людей, які інвестують в оздоровчі подорожі, і, як наслідок, сегмент туризму для підтримки та покращення здоров'я почав стрімко зростати, з поступовим зменшенням сегменту медичного туризму, який має справу з відновленням після хвороби [11].

Отже, стародавні цивілізації практикували багато сучасних спа-процедур (аюрведа, китайська медицина, тайський масаж). Історичні джерела вказують на певні періоди популярності оздоровчих подорожей. Одна з перших таких хвиль зародилася в Стародавньому Римі. Тут з'явилися бальнеологічні курорти, невеликі громадські лазні та більші й елегантніші термальні купальні. Новий період оздоровчих подорожей в Європі розпочався наприкінці 17 століття. У 19 столітті курорти розвивалися в континентальній Європі та на узбережжі. З кінця 19 століття і протягом 20 століття курорти стали демократичними, доступними не тільки для правителів і багатіїв. Демократичний характер курортів особливо яскраво виражений у кількох європейських країнах, де відвідування курортів стало визнаною формою реабілітаційної терапії і включено до національних систем медичного страхування. У післявоєнній Європі швидко поширилася філософія активного здоров'я та профілактики хвороб, а не лікування. На противагу цьому, новітній історичний період (кінець 20-го - початок 21-го століття, і особливо світова фінансова криза з 2008 року) характеризується скороченням соціальних бюджетних програм та державних інвестицій в охорону здоров'я.

Висновки до розділу 1

Отже, лікувально-оздоровчий туризм посідає особливе місце у світовій системі туристичних відносин. Здоровий спосіб життя та активний відпочинок стають модними для людей середнього віку. Оздоровчий та велнес-туризм - це одночасно і традиційна, історично сформована практика, що визначає мету подорожі, і сучасна глобальна індустрія. Завдяки досягненням медицини цей вид туризму має широкий спектр можливостей і

послуг, які стали можливими завдяки новим технологіям. Оздоровчий туризм має на меті комплексне використання використання природних лікувальних факторів і фізичної активності з лікувальною та профілактичних цілях.

Специфіка кожного курорту визначається курортними елементами, природними лікувальними елементами, які використовуються на курорті для профілактики, лікування та медичної реабілітації. Найважливішим лікувальним елементом бальнеологічних курортів є використання природних мінеральних вод. Термальні курорти в основному відвідують люди, які страждають захворюваннями шлунково-кишкового тракту, серцево-судинної, нервової, дихальної та опорно-рухового апарату.

Стародавні цивілізації практикували багато сучасних спа-процедур (Аюрведа, китайська медицина, тайський масаж). Історичні джерела вказують на конкретні часи, коли оздоровчі подорожі були популярними. Одна з перших хвиль такого типу почалася в Стародавньому Римі. Тут створені бальнеологічні курорти, невеликі громадські лазні, більші та елегантніші термальні джерела. Наприкінці XVII століття в Європі почалася нова ера оздоровчих подорожей. У 19 столітті курорти розвивалися в континентальній Європі та на узбережжі. З кінця 19 століття і протягом 20 століття курорти стали демократичними, доступними не тільки для правителів і багатіїв. Демократичний характер курортів особливо яскраво виражений у кількох європейських країнах, де відвідування курортів стало визнаною формою реабілітаційної терапії і включено до національних систем медичного страхування. У післявоєнній Європі швидко поширилася філософія активного здоров'я та профілактики хвороб, а не лікування. На противагу цьому, новітній історичний період (кінець 20-го - початок 21-го століття, і особливо світова фінансова криза з 2008 року) характеризується скороченням соціальних бюджетних програм та державних інвестицій в охорону здоров'я.

Розділ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

2.1. Характеристика лікувально-оздоровчого туризму в Україні

Згідно з Законом України "Про курорти", лікувально-оздоровчі заклади - це заклади охорони здоров'я, що розташовані на території курортів і надають лікувально-профілактичні та реабілітаційні послуги населенню з використанням природних лікувальних ресурсів. Курорти України широко представлені санаторно-курортними закладами різних форм власності та відомчого підпорядкування, розташованими в різних регіонах України. Для лікування та реабілітації використовується широкий спектр природних лікувальних ресурсів: мінеральні води різного хімічного складу для внутрішнього та зовнішнього застосування, лікувальні грязі, озокерит, бріюфіт, глина та попередньо підготовлені фізичні фактори. Протягом останніх років кількість курортів зменшується. Одним із факторів, що вплинув на зменшення кількості курортів у 2014 році, стала окупація Автономної Республіки Крим, де була розташована значна кількість курортів. Подібна ситуація також спостерігалася на сході України, зокрема в окремих районах Луганської та Донецької областей, де антитерористична операція призвела до закриття багатьох медичних закладів [18].

Протесьогоднісанаторно-

курортнабазаУкраїниширокопредставленатакимивсесвітньовідомимикурортами, якТрускавець, Моршин, Миргород, Хмільник, Закарпаття, Одесатаінші, дедлялікуваннятареабілітаціїшироковикористовуютьсяприроднілікувальніресурси, наявнесучаснелікувально-діагностичнеобладнання, створенікомфортніумовипроживаннятахарчування.

У багатьох санаторіях є басейни, сауни, спортивні майданчики, пляжі, салони краси, тренажерні зали з тренажерами, оздоровчі програми, спа-процедури, широкий спектр екскурсійних послуг тощо.

Таким чином, як показав аналіз анкет, багато курортів країни вже використовують або використовують всі можливості для оздоровчого

туризму, в тому числі в'їзного. Його розвиток потребує постійного оновлення або створення нової інфраструктури, розширення спектру пропонованих послуг та широкого використання природних лікувальних ресурсів.

Україна посіла 85 місце зі 138 країн у рейтингу глобальної економічної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму за 2016-2017 роки. Корупція, політична нестабільність, інфляція, неефективна державна бюрократія та доступ до фінансування були названі найбільш проблемними факторами для ведення бізнесу в нашій країні. Безумовно, це головна перешкода для будь-якого виду туристичної діяльності, включаючи лікувально-оздоровчий туризм.

Основними перешкодами для туризму є безпека туристів у країні, корупція, політична нестабільність, проблеми з веденням бізнесу та залученням інвестицій [26].

Перспективи розвитку медичного туризму в країні визначаються наступними факторами:

- Рівень розвитку медицини, медичних технологій тощо
- вартістю діагностики та лікування;
- розвиненість транспортного та готельного секторів
- рівень мовної інтеграції;
- законодавча база;
- Національний імідж;
- Локалізація на карті світу [6].

Розвиток лікувально-оздоровчого туризму [16]

також залежить від існування єдиної національної структури, яка повністю контролює ринок медичних послуг, а не його окремі частини, і яка широко просуває і заохочує туристичний продукт на світовому ринку. З одного боку, оздоровчий туризм робить важливий внесок у сталий розвиток суспільства, а з іншого - є одним із джерел національного доходу, що постійно зростає. Оздоровчий та велнес-туризм є однією з найбільш швидкозростаючих форм туризму у світі [1].

Отже, лікувально-оздоровчі заклади- це заклади, розташовані на території курортів, які надають лікувально-профілактичні та реабілітаційні послуги населенню з використанням природних лікувальних ресурсів. Курорти України широко представлені санаторно-курортними закладами різних форм власності та відомчого підпорядкування, розташованими в різних регіонах України. Сьогодні курорти України широко представлені всесвітньо відомими курортами, такими як Трускавець, Моршин, Миргород, Хмільник, Закарпаття, Одеса та інші, де для лікування та реабілітації широко використовуються природні лікувальні ресурси.

2.2. Туристичний потенціал Донецької області

Згідно з рейтингом ключових показників діяльності українських туристичних компаній, Донецька область посідає 5 місце після Криму, Києва, Одеси та Севастополя, маючи 298 місцевих туристичних агентств, понад 500 закладів оздоровлення та відпочинку на 8 750 ліжко-місць цілий рік та понад 70 готелів на 5 500 ліжко-місць. Таким чином, держава підтримує туризм і вважає його пріоритетним напрямком економічного розвитку[5].

Донецька область має значні природні та історико-культурні ресурси, які є передумовою для розвитку туризму та рекреації. В області налічується близько 24 000 пам'яток історії, культури, археології та мистецтва. Станом на початок 2010 року площа природно-заповідного фонду області становила 80 800 га, а кількість об'єктів - 110. Природно-заповідний фонд області включає філію Українського степового природного заповідника, Національний природний парк "Святі гори", Ботанічний сад НАН України, 6 регіональних ландшафтних парків, 51 заказник, 36 пам'яток природи, 13 заповідних урочищ [24].

Станом на 01.01.2010 загальна площа лісів Донецької області становила 204,0 тис. га. Вони виконують лише природоохоронні та рекреаційні функції, з яких близько 6% відведено підприємствам та установам природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення [22].

Значний рекреаційний потенціал мають міста та райони Донецької області: Бахмутський, Святогірський, Слов'янський, Соледарський, Першотравневий, Новоазовський, Волноваський, Мар'їнський, Красноармійський, Слов'янський, Краснолиманський та інші. Це створює певні передумови для розвитку санаторно-курортної сфери та окремих видів туризму (спелеотуризм, зелений, релігійний, мисливський, промисловий та діловий туризм).

Наявність та затребуваність туристично-рекреаційного потенціалу Донецької області відображається в динаміці відвідувань регіону. У 2005-2008 роках найбільша частка туристів припадала на туристів зі спортивно-оздоровчою, відпочинковою та розважальною метою. За цей період їх кількість зросла з 70,1% до 75,4% відповідно. Майже вдвічі зросла частка медичних туристів (з 3,3% у 2005 році до 5,5% у 2007 році). Як наслідок, у Донецькій області збільшився обсяг реалізованих послуг у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг. Так, за січень-червень 2008 року їх частка в загальному обсязі реалізованих послуг області збільшилась на 0,7% порівняно з аналогічним періодом 2007 року і досягла 4,2%. В той же час, частка туристів, які відвідували Донецьку область з діловою, бізнесовою та освітньою метою, зменшилась в 1,3 рази (з 19,5% у 2005 році до 14,9% у 2007 році) [7].

На туристичний попит у регіоні впливає кілька факторів, одним з яких є туристична інфраструктура. Вона включає готелі, туристичні агентства, сервісні центри, інформаційні, державні установи, транспортні, фінансові, страхові компанії та інші установи, що сприяють розвитку туризму. Чемпіонат Європи з футболу УЄФА 2012 року - це можливість показати світові весь потенціал регіону та максимально використати його туристичний потенціал. Владою та бізнесом розроблено понад 100 додаткових туристичних маршрутів, у тому числі 10 у Донецькій області, будуються готелі з сучасною інфраструктурою. Однак, чи запрацює туристична

інфраструктура всього регіону комплексно, скоординовано та системно, покаже рік.

Отже, Донецька область посідає 5 місце після Криму, Києва, Одеси та Севастополя, маючи 298 місцевих туристичних агентств, понад 500 закладів оздоровлення та відпочинку на 8 750 ліжко-місць цілий рік та понад 70 готелів на 5 500 ліжко-місць. Донецька область має значні природні та історико-культурні ресурси, які є передумовою для розвитку туризму та рекреації. В області налічується близько 24 000 пам'яток історії, культури, археології та мистецтва. Загальна площа лісів Донецької області становить 204,0 тис. га. Вони виконують виключно природоохоронні та рекреаційні функції, з яких близько 6% відведено підприємствам та установам природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

2.3. Оцінка конкурентоспроможності лікувально-оздоровчого туризму регіонів України

Україна має унікальні та одні з найрізноманітніших у Центральній Європі запаси ресурсів для розвитку відновлювальних методів лікування. На жаль, поки що їх використання не можна назвати ефективним.

Гірські регіони України мають особливі кліматичні умови: Карпати та Кримські гори.

Карпати цілком придатні для зимового відпочинку, тоді як передгір'я та Закарпаття підходять як для зимового, так і для літнього відпочинку. Важливими кліматичними особливостями регіону є Яремча, Ворохта, Косова, Шешорія, Ясіня, Яблуниця, Славське, Сойми, Чинандієва, Кобилецька Поляна тощо.

Карпатський регіон має всі передумови для того, щоб стати успішним центром розвитку локального спа-туризму: розташування, природно-кліматичні умови, мінеральні джерела, закарпатські термальні джерела, велика кількість лісів, соляні шахти тощо. Однак наявні ресурси вимагають нового підходу до позиціонування на ринку, інфраструктури,

формату продукту та стилю управління.

Поступове покращення інфраструктури, умов проживання та якості продукції відкриє нові можливості для Карпат на нових ринках. Існує потреба в систематичній і тривалій роботі в сусідніх країнах, щоб привернути більше уваги до Карпат і постійно покращувати імідж регіону. Львівська область є одним з регіонів, де курортна галузь є однією зі спеціалізацій, тут виявлено майже всі типи мінеральних вод. Область посідає перше місце серед усіх регіонів України за балансом розвіданих і підтверджених запасів корисних копалин.

Проблемою санаторно-курортних та оздоровчих закладів Львівської області є необхідність пошуку інвестицій для реконструкції курортних об'єктів, а також для розвитку туристичної та допоміжної інфраструктури. Тому наукові дослідження, спрямовані на розробку практичних рекомендацій щодо покращення функціонування санаторно-курортної сфери регіону, є актуальними.

Аналіз особливостей розвитку санаторно-курортної сфери Львівської області (на прикладі курортів Моршин, Трускавець та Східниця) показав, що Львівська область є лідером серед усіх областей Західного регіону України за рівнем розвитку лікувально-оздоровчого туризму. На її території розташовано 124 санаторно-курортні заклади (4,07% від загальної кількості в Україні), що в 3-4 рази більше, ніж у Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Рівненській, Тернопільській чи Чернівецькій областях.

Більшість санаторіїв Львівської області - це санаторії (37,9% від загальної кількості) та бази відпочинку; вони надають послуги в будинках для людей похилого віку з лікуванням, самостійним 1-2 денним перебуванням, будинках відпочинку, санаторіях, бальнеогрязелікарнях та санаторіях-профілакторіях.

Негативною тенденцією у розвитку оздоровчого туризму у Львівській

області є значне і постійне зменшення кількості людей, які отримують лікування та відпочинок у санаторно-курортних закладах. Разом із кількістю обслугованих осіб зростає і вартість послуг.

Курорти Моршин, Трускавець та Східниця входять до складу Прикарпатського рекреаційного району, який простягається з північного заходу на південний схід і частково охоплює Старосамбірський, Самбірський, Дрогобицький, Сколівський та Стрийський райони. Основною формою рекреації у Прикарпатському рекреаційному районі є санаторно-курортне лікування. Враховуючи наявні об'єктивні та суб'єктивні передумови розвитку та потенціал наявних ресурсів, санаторно-курортна сфера Львівської області є одним із пріоритетних напрямів перспективного розвитку регіону з чітко визначеною політикою та програмою дій [25].

Івано-Франківська область має десять курортних зон, в яких розташовано 42 загальні та спеціалізовані санаторно-курортні заклади на 4351 ліжкомісць. У санаторно-курортному лікуванні використовуються кліматичні процедури, мінеральні ванни та лікувальні грязі, які можуть бути використані для розвитку певних видів туризму, таких як бальнеологічний та спа-туризм.

Основними курортами є села Татарів, Яремче та Микуличин Яремчанської міської ради, Мислівка та Новий Мізунь Долинського району, Косова та Шешори Косівського району, гірські села Ворохта та Яблуниця Яремчанської міської ради та бальнеологічне грязьове передгір'я Черче Рогатинського району. Курортні процедури включають кліматотерапію та мінеральні ванни.

Найвідомішим з джерел мінеральної води є джерело "Горянка", яке за своєю дією схоже на трускавецьку "Нафтусю" і знаходиться в селі Новий Мізунь Долинського району. Цілющі властивості джерела "Буркут" для лікування внутрішніх органів були відомі ще в 19 столітті. Торф'яні грязі

та мінеральні води курорту Черче використовуються для лікування захворювань опорно-рухового апарату. Перспективними для лікування є води курорту Шешори, які мають високий вміст органічних речовин.

Найвідомішим з джерел мінеральної води є джерело "Горянка", яке за своєю дією схоже на трускавецьку "Нафтусю" і знаходиться в селі Новий Мізунь Долинського району. Цілющі властивості джерела "Буркут" для лікування внутрішніх органів були відомі ще в 19 столітті. Торф'яні грязі та мінеральні води курорту Черче використовуються для лікування захворювань опорно-рухового апарату. Перспективними для лікування є води курорту Шешори, які мають високий вміст органічних речовин.

Санаторії та курорти спеціалізуються переважно на загальному здоров'ї та здоров'ї травлення. Деякі заклади лікують органи дихання (Кремінці, Татарів, Яремче) та опорно-руховий апарат. Більшість санаторіїв мають діагностичну базу для обстеження пацієнтів та бальнеологічні відділення. Торф'яні грязі та мінеральні води використовуються для лікування опорно-рухового апарату на курорті Черче (с. Черче, Рогатинський район).

В Івано-Франківській області налічується близько 40 санаторно-курортних закладів (будинки і пансіонати, бази відпочинку, пансіонати, санаторії) та близько 850 дитячих оздоровчих таборів (міські та сільські) на 3800 місць.

Автономна Республіка Крим пропонує значні рекреаційні можливості завдяки своєму вигідному географічному розташуванню, унікальним природним лікувальним ресурсам та багатій історико-культурній спадщині.

Південний берег Криму - один з основних кліматичних регіонів України. Тривалість сонячного сяйва (2200-2350 годин на рік), комфортні погодні умови, що забезпечують цілорічну роботу здравниць, насиченість повітря фітонцидами і морськими солями сприяли формуванню на Південному березі Криму близько двадцяти приморських кліматичних курортів і

бальнеологічних лікарень: Алушка, Алушта, Гаспра, Гурзуф, Коктебель, Кореї, Лівадія, Масандра, Сімеїз, Судак, Феодосія, Форос, Ялта та ін. с.

У 2010 році Автономну Республіку Крим відвідали 5,72 мільйона туристів, тоді як у 2011 році ця цифра була дещо нижчою - 5,68 мільйона. У Криму зосереджено близько 30% рекреаційних ресурсів України, хоча регіон займає лише 4,3% території країни.

Найсприятливіші кліматичні умови для лікування та відпочинку на Українській низовині - у вузькому (до 40 км) Приморському поясі, де розташовані основні приморські кліматичні курорти степової зони України, придатні для бальнео-, аеро-, таласо- та кінезотерапії: Київ, Кариліно-Бугаз, Кирилівка, Коблів, Кременна, Маріуполь, Одеса, Очаків, Саки, Сергіївка, Скадовськ, Слов'яногірськ та ін. с.

Понад третину території України (34%) займають ліси та степи. Кліматичні умови лісостепової зони комфортні та малокомфортні для різних видів відпочинку влітку та взимку, але непридатні (через часту зміну метеорологічних характеристик) для кліматичного лікування

Кліматичні курорти та спеціальні території в зоні є результатом близькості до великих міст (наприклад, Конча-Заспа, Пирогово в Київській області, Соснівка-Черкаси), використання додаткових бальнеологічних ресурсів (Біла Церква), використання сприятливих мікрокліматичних особливостей території (Заліщики, Ліщинівка, Печера) тощо.

Поліський регіон є перспективним місцем для літнього відпочинку і має давню історію. Однак техногенна аварія на Чорнобильській атомній електростанції завдала йому значної шкоди. Кліматичні курорти та мальовнича сільська місцевість Полісся зосереджені переважно навколо Києва: Ворзель, Пуща-Водиця, Буча, Клавдієво-Трасове, Лютіж і Святошина. Варто також згадати Горинь (Рівненська область). Отже, Україна має унікальні та одні з найрізноманітніших ресурсів для розвитку регенеративної терапії в Центральній Європі. Курорти Морщина,

Трускавець і Східниця входять до складу Карпатського рекреаційного району, який простягається з північного заходу на південний схід і частково охоплює Старосамбірський, Самбірський, Дрогобицький, Сколівський і Стрийський райони. Основною формою відпочинку в Карпатському рекреаційному районі є санаторно-курортне лікування. Санаторії та курорти спеціалізуються переважно на загальному здоров'ї та здоров'ї травлення. Деякі заклади лікують органи дихання (Кремінці, Татарів, Яремче) та опорно-руховий апарат. Більшість санаторіїв мають діагностичну базу для обстеження пацієнтів та бальнеологічні відділення. Санаторій "Черче" (с. Черче, Рогатинський район) використовує торф'яні грязі та мінеральні води для лікування опорно-рухового апарату.

В Івано-Франківській області функціонує близько 40 санаторіїв (пансіонати, будинки і пансіонати для людей похилого віку, бази відпочинку, будинки престарілих, санаторії) та близько 850 дитячих оздоровчих таборів (міських і сільських) на 3 800 місць.

Висновки до Розділу 2

Лікувально-оздоровчі заклади - заклади в зоні курортів, які використовують природні лікувальні ресурси для надання населенню лікувально-профілактичних та реабілітаційних послуг. Курорти України широко представлені санаторно-курортними закладами різних форм власності та галузевого підпорядкування в різних регіонах України. Сьогодні українські здравниці представлені такими всесвітньо відомими курортами, як Трускавець, Моршин, Миргород, Хмільник, Закарпаття, Одеса та ін., де широко використовуються природні лікувальні засоби для лікування та оздоровлення.

Донецька область посідає п'яте місце після Криму, Києва, Одеси та Севастополя з 298 місцевими туристичними агентствами, понад 500 цілорічних закладів оздоровлення та відпочинку на 8750 місць, понад 70 готелів на 5500 місць. Донецька область має важливі природні та

історико-культурні ресурси, які є передумовами для розвитку туризму та рекреації. В області налічується близько 24 тис. пам'яток історії, культури, археології та мистецтва. Загальна площа лісів у Донецькій області становить 204 тис. га. В основному вони виконують природоохоронні та рекреаційні функції, з яких близько 6% — підприємства та установи природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення.

Україна має унікальні та найрізноманітніші ресурси для розвитку регенеративної терапії в Центральній Європі. Курорти Морсіна, Трускавець і Скидниця входять до Карпатського курортного регіону, що простягнувся з північного заходу на південний схід, частково охоплюючи райони Старосан Бір, Самбір, Дроговицький, Скорів і Стрий. Основним видом відпочинку в карпатських здравницях є лікування в санаторіях. Будинки престарілих і курорти спеціалізуються насамперед на загальному оздоровленні та здоров'ї органів травлення. Деякі заклади лікують органи дихання (Кремінці, Татариф, Яремче) та опорно-руховий апарат. У більшості санаторіїв є діагностичні станції для обстеження хворих і санаторно-курортні відділення. У санаторії «Шельце» (с. Шельце Логатинського району) для лікування опорно-рухового апарату використовуються торф'яні грязі та мінеральна вода.

В Івано-Франківській області близько 40 санаторіїв (пансіонатів, будинків престарілих, пансіонатів, баз відпочинку, будинків престарілих, санаторіїв), близько 850 дитячих оздоровчих таборів (міських і сільських), 3800.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ТУРУ «СВЯТІ ГОРИ УКРАЇНИ»

3.1. Кліматичні та географічні особливості відпочинку в Святогірську Донецької області

Головною особливістю Святогірська є його природа та клімат. Саме місто розташоване на території Національного природного парку "Святі гори", переважно на лівому березі річки Сіверський Донець. Понад 90% його території вкриті лісами, частина з яких є реліктовими крейдяними сосновими лісами, занесеними до Червоної книги України. В околицях річки є багато струмків, озер і заплавних луків, які роблять ландшафт дуже різноманітним.

Клімат Святогірська відомий своїми цілющими властивостями, з великою кількістю сонячних днів і майже повною відсутністю вітру. Повітря у Святогірську чисте, високоіонізоване, насичене ароматами хвої та трав. Перебування у Святогірську благотворно впливає на весь організм людини, зміцнюючи імунітет, позитивно впливаючи на нервову систему, органи дихання та зміцнюючи серцево-судинну систему. Літній період тут триває до 120 днів на рік.

Сосновий ліс наповнює повітря цілющим ароматом хвої і вирівнює перепади тепла між днем і ніччю. У приємному м'якому кліматі Святогірська можна перебувати на свіжому повітрі цілий день, не боячись застуди чи переохолодження.

Цілющий клімат Святогірська благотворно впливає на організм людини: покращує обмінні процеси, підвищує опірність до простудних захворювань і в цілому зміцнює організм.

Святогірськ - найбільший і найвідоміший курорт Донецької області. Його лікувально-оздоровчі заклади представлені трьома великими санаторіями "Сонячний", "Свята гора" та "Шахтар", а також численними пансіонатами та базами відпочинку, що пропонують широкий спектр оздоровчих, рекреаційних та розважальних послуг. Здравниці використовують водні процедури, лікувальний масаж, інгаляції та фізіотерапію, озонотерапію та

інші методи лікування і реабілітації.

Отже, найголовніша перевага Святогірська – природа та клімат. Це місце ідеально підходить для лікувально-оздоровчого туризму. Більша частина міста вкрита хвойними лісами, занесеними до Червоної книги України. На території розташувалися струмки та озера. Клімат місця відрізняється цілющими властивостями. Це зумовлено чистотою та високою іонізацією повітря. Літній період тут сягає 120 днів за рік. Святогірськ є найвідомішим курортом Донеччини.

3.2. Розробка туру «Святі гори України»

Для відпочинку з користю, а саме з метою оздоровити та відновити організм можна звернути увагу на розроблений лікувально-оздоровчий тур «Святі гори України». Основні параметри та характеристики туру надані у таблицях:

Основні параметри та характеристики туру

Таблиця 3.1.

Назва параметру	Характеристика параметру	Маршрут туру
Назва туру	«Святі гори України»	Додано до Додатку А
Вид туризму	Лікувально-оздоровчий туризм	
Регіон, туристична дестинація	Донецька область, місто Святогірськ	
Тривалість	1 тиждень	

Цільова аудиторія/ кількість учасників	Сім'ї з дітьми, пенсіонери, діти, люди середнього віку / 3 людини	
Маршрут подорожі	Харків – Святогірськ - Харків	

Джерело: складено автором

Характеристика основних і додаткових послуг

Таблиця 3.2

Послуга	Характеристика
<i>Основні послуги</i>	
Транспорт	Туристичний автобус Mercedes-Benz 515 Sprinter
Послуги харчування	Трьохразове харчування у санаторії «Святі гори»
<i>Додаткові послуги</i>	
Екскурсійні	Екскурсія в Свято-Успенську Святогірську лавру; екскурсія у печери святих гір
Послуги страхування	Страховка
Інші послуги	-

Джерело: складено автором

Зведена калькуляція вартості туру «Радіоактивна перлина України»

Таблиця 3.3

Стаття витрат	Розрахунок	Загальна вартість, грн.
---------------	------------	----------------------------

Транспорт Харків – Святогірськ – Харків	200 гривень в одну сторону*3	1200
Екскурсійне обслуговування: - Екскурсія в Свято-Успінську Святогірську лавру - Екскурсія у печери святих гір	200 гривень*3	1200
Страхування: PZU Україна	320 грн.*3	960
Проживання у санаторії «Святі гори»	750грн*7	5250
З-разове харчування	350*3*7	7350
Туристичний збір за бронювання номеру	34*3	102
Обмежена собівартість туру	1200 + 1200 + 960 + 5250 + 7350 + 102	16062
Умовно-постійні витрати	16062*0,2	3212

Прибуток туроператора	$16062 \cdot 0,05$	803
Загальна вартість туру на групу	$16062 + (3212 + 803) \cdot 1,2$	24092
Вартість туру на 1 особу	$24092 / 3$	8030

Продовження Таблиці 3.3

Джерело: складено автором

Отже, вартість групового тижневого туру «Святі гори України» становить 24092 гривень.

У вартість туру включено:

- Транспорт згідно складеного маршруту (Додаток А);
- Проживання у готелі «Святі гори» (додаток В);
- Харчування;
- Екскурсійне обслуговування (екскурсія в Свято-Успенську Святогірську лавру та екскурсію в печери святих гір);
- Страхування.

У вартість туру не входять:

- Індивідуальні витрати (придбання сувенірів та інш);
- Жителі інших міст оплачують дорогу до Харкова самостійно в обидва напрямки;

Що треба мати при собі:

- Паспорт для оформлення номеру;
- Особисту медичну карту;
- Власні речі.

Програма обслуговування споживачів туристичних послуг згідно з туром «Святі гори України»:

Перший день:

9:00 – 9:30 – збір групи у Харкові біля станції метро Індустріальна

11:30-12:00 – приїзд до Святогорську, заселення до готелю

13:00 – 14:00 – обід

15:00 – 17:00 – вечірні медичні процедури

18:00 – 19:00 – вечеря

З 20:00 – вільний час.

Другий день:

9:00 – сніданок

10:00 – медичні процедури

13:00 – 14:00 – обід

15:00 – медичні процедури

18:00 – 19:00 – вечеря

Третій день:

9:00 – сніданок

10:00 – медичні процедури

11:00 – екскурсія до Свято-Успенської Святогірської лаври

13:00 – 14:00 – обід

15:00 – медичні процедури

18:00 – 19:00 – вечеря

Четвертий день:

9:00 – сніданок

10:00 – медичні процедури

13:00 – 14:00 – обід

15:00 – медичні процедури

18:00 – 19:00 – вечеря

П'ятий день:

9:00 – сніданок

10:00 – медичні процедури

11:00 – відвідування печер святих гір

13:00 – 14:00 – обід

15:00 – медичні процедури

18:00	—	19:00	—	вечеря
-------	---	-------	---	--------

Шостий день:

9:00 – сніданок

10:00 – медичні процедури

13:00 – 14:00 – обід

15:00 – медичні процедури

18:00 – 19:00 – вечеря

Сьомий день:

9:00 – сніданок

10:00 – медичні процедури

13:00 – 14:00 – обід

15:00 – медичні процедури

18:00 – 19:00 – вечеря

20:00 – підбиття підсумків відпочинку

Восьмий день:

9:00 -10:00 – виїзд з санаторію

12:00 – 13:00 – прибуття до Харкова.

Одже, опираючись на розроблений тур, можна зробити висновки, що Святогірськ – прекрасна зона для лікувально-оздоровчого туризму. Завдяки чистому повітрю та хвойним лісам відвідувачі зможуть насолодитися незабутньою атмосферою природи довкілля. Святогірськ – це місце, де ріка Сіверський Донець поєднується із дивовижними горами та мрійливим лісом. Оздоровлення і тіла, і душі – ось, що чекає на мандрівників, якщо вони оберуть Святогірськ.

Висновки до Розділу 3

Отже, головною перевагою Святогірська є його природа та клімат. Це місце ідеально підходить для оздоровчого туризму. Більшу частину міста займають хвойні ліси, занесені до Червоної книги України. На території є річки та озера. Клімат місця має лікувальну дію. Це пояснюється тим, що повітря чисте та високоіонізоване. Літній період тут становить 120 днів. Святогірськ – найвідоміший курорт Донецької області.

Виходячи з розробленої програми, можна зробити висновок, що Святогірськ є найкращим районом для лікувально-оздоровчого туризму. Завдяки чистому повітрю і хвойним лісам відвідувачі можуть насолодитися незабутньою атмосферою навколишньої природи. У Святогірську річка Сіверський Донець зустрічається з чарівними горами та мрійливими лісами. Лікування для душі і тіла – ось що чекає на мандрівників, які обирають Святогорськ.

ВИСНОВКИ

Лікувально-оздоровчий туризм – це водночас традиційна, історично сформована практика, яка визначає мету подорожі, і сучасна глобальна індустрія. Цей вид туризму має широкий спектр можливостей і послуг, що надаються новими технологіями завдяки досягненням медицини.

Оздоровчий туризм спрямований на комплексне використання

природних лікувальних факторів і фізичної активності з лікувальною та

та профілактичних цілях. Зрозуміло, що медичний і лікувальний туризм часто поєднуються, оскільки подорожі пов'язані з певною метою і можуть бути досягнуті з однієї бази.

Оздоровчий туризм має кілька особливостей:

1) перебування у будь-якому лікувально-оздоровчому об'єкті має проходити як мінімум місяць, у іншому разі бажаного результату досягти не вийде;

2) Спа-процедури коштують дорого. Цей вид туризму розрахований переважно для багатих споживачів, які зазвичай орієнтуються на індивідуальну програму лікування, а не на стандартний пакет медичних послуг;

3) Літні люди їдуть на курорти, коли їхні хронічні

захворювання дають про себе знати, або ослаблений організм не в змозі впоратися зі щоденними стресами у оточуючому середовищі. Тому вибирайте між спа-центрами, які спеціалізуються на лікуванні певних захворювань, і змішаними спа-салонами, які загалом оздоровлюють організм і допомагають йому відновитися.

Різні державні та громадські організації мають свою класифікацію санаторно-курортних закладів. Найбільш повну надала Європейська SPA асоціація ISPA. Відповідно до нього розрізняють спа-клуби, лікувальні курорти, мінеральні курорти, курортні готелі, денні курорти, курортні круїзи (морські, річкові, озерні та ін.).

Українська СПА Асоціація та Українська СПА Професійна Спілка взагалі не пропонують власної класифікації. Натомість в державі встановлено офіційні класифікації санаторіїв, пансіонатів з медичним обслуговуванням, санаторно-профілакторних закладів, закладів відпочинку та пансіонатів, баз та інших закладів відпочинку, закладів розміщення 1-2 днів.

Ключові елементи курорту:

- Ландшафт і клімат.
- лікувальні грязі;
- Мінеральна вода.

Курорти можна розділити на шість типів.

- 1) Курорт БальнеоГрязеві – це курорт, де основними лікувальними елементами є мінеральна вода та лікувальні грязі.
- 2) Balneo Climate Spa – це тип курорту, де клімат і мінеральна вода є

основними терапевтичними елементами. 3) Термальний курорт – це вид курорту, де основним лікувальним елементом є мінеральна вода (внутрішнього та зовнішнього застосування).

1) Грязелікарня – вид курорту, де основним лікувальним елементом є лікувальна грязь.

2) Кліматичний курорт – це своєрідний курорт, який використовує переваги клімату пасовищ і лісових пасовищ і кисломолочний напій Коміс, виготовлений з кінського молока.

3) Кліматичний курорт:

- Кліматичні курорти біля моря.

гірський курорт

Стародавні цивілізації практикували багато сучасних спа-процедур (Аюрведа, китайська медицина, тайський масаж). Історичні джерела вказують на конкретні часи, коли оздоровчі подорожі були популярними. Одна з перших хвиль такого типу почалася в Стародавньому Римі. Тут створені бальнеологічні курорти, невеликі громадські лазні, більші та елегантніші термальні джерела. Наприкінці XVII століття в Європі почалася нова ера оздоровчих подорожей. У 19 столітті на європейському континенті та узбережжі з'явилися міста-курорти. Наприкінці 19 століття і в 20 столітті курорти стали демократично доступними і доступними не тільки для правителів і багатих. Демократичний характер курортів особливо яскраво виражений у кількох європейських країнах, де відвідування курортів стало визнаною формою реабілітаційної терапії і включено до національних систем медичного страхування. У післявоєнній Європі швидко поширилася філософія активного здоров'я та профілактики хвороб, а не лікування. На противагу цьому, новітній історичний період (кінець 20-го - початок 21-го століття, і особливо світова фінансова криза з 2008 року) характеризується скороченням соціальних бюджетних програм та державних інвестицій в охорону здоров'я.

Згідно з Законом України "Про курорти", лікувально-оздоровчі заклади - це заклади охорони здоров'я, що розташовані на території курортів і надають лікувально-профілактичні та реабілітаційні послуги населенню з використанням природних лікувальних ресурсів. Курорти України широко представлені санаторно-курортними закладами різних форм власності та відомчого підпорядкування, розташованими в різних регіонах України. Для лікування та реабілітації використовується широкий спектр природних лікувальних ресурсів:

мінеральні води різного хімічного складу для внутрішнього та зовнішнього застосування, лікувальні грязі, озокерит, бріюфіт, глина та попередньо підготовлені фізичні фактори.

Донецька область посідає 5 місце після Криму, Києва, Одеси та Севастополя, маючи 298 місцевих туристичних агентств, понад 500 закладів оздоровлення та відпочинку на 8 750 ліжко-місць цілий рік та понад 70 готелів на 5 500 ліжко-місць. Донецька область має значні природні та історико-культурні ресурси, які є передумовою для розвитку туризму та рекреації. В області налічується близько 24 000 пам'яток історії, культури, археології та мистецтва. Загальна площа лісів Донецької області становить 204,0 тис. га. В основному вони виконують природоохоронні та рекреаційні функції, з яких близько 6% — підприємства та установи природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1) Веселова Е.Ш. Медичинський туризм – бізнес на мандрівках з користю для здоров'я. ЕКО. 2016. № 3. С. 142–164.
- 2) Всесвітня туристична організація [Електронний ресурс] :Офіційний сайт.- Режим доступу: <http://unwto.org/>, с.13
- 3) Всесвітня туристична організація [Електронний ресурс] :Офіційний сайт.- Режим доступу: <http://unwto.org/>, с.14
- 4) Всесвітня туристична організація [Електронний ресурс] :Офіційний сайт.- Режим доступу: <http://unwto.org/>, с.15
- 5) Державна програма розвитку туризму на 2002— 2010 роки // Офіційний вісник України. — 2002. — № 18. — С. 144-154.

- 6) Діденко К.Д., Жученко В.Г. Медичний туризм в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2016. Вип. 16. Ч. 4. С. 101–105. - Регіональний туристичний продукт: проектний підхід до забезпечення конкурентоспроможності / За заг. ред. М. М. Іжі, К. Д. Бабова, Т. М. Безверхнюк. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2016. 626 с.
- 7) Долішній М. Місце рекреаційно-туристичного комплексу в розвитку сфери послуг і формування ринку праці України // Вісник Тернопільської академії народного господарства. — 2005. — № 5. — С. 171-178.
- 8) Єжов В.В. Спа-технології у відновлювальній медицині та курортології: стан та перспективи розвитку в Україні [Електронний ресурс] / В. В. Єжов, О. А. Гоженко, С. Н. Бучинський, І.Ф. Душкін. – Режим доступу: <http://sankurort.ua/uk/4/22/31/>.
- 9) Загальне положення про санаторно-курортний заклад, затверджене постановою КМУ від 11.07.2001 № 805 [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
- 10) Колотова Е. В. Рекреационное ресурсоведение:/ Учеб. пособие. – М.,1998., с.73 Колотова Е. В. Рекреационное ресурсоведение:/ Учеб. пособие. – М., 1998., с.48. Режим доступу до журн.:http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Chseg/2009_6/Redin,Reshetov,Ilchishyna.pdf
- 11) Курортні ресурси України. – К.: ЛТД, 2005. – Вип. IV, ч. I. – 155 с. 27.Кучиркіна М. Знайомтесь: SPA-індустрія / М.Кучиркіна // Парад Готелей. – 2006. – №3. – С.10-12., с.33
- 12) Кусков А.С., Листикова О.В. Культурологія та оздоровчий туризм: Навчальний посібник / А. С. Кусков, О. В. Листикова; Мальська М. П., Рутинський М. Й. Лікувально-оздоровчий туризм // Мальська М. П., Рутинський М. Й., Паньків Н. М. Туризм у міжнародному і

- національному вимірах. Історія і сучасність: Монографія / М. П. Мальська, М. Й. Рутинський, Н. М. Паньків. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – С. 191-210
- 13) Кучиркіна М. Знайомтесь: SPA-індустрія / М.Кучиркіна // Парад Готелей. – 2006. – №3. – С.10-12., с.11
 - 14) Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг: Підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К.: Знання, 2008. – 661 с.с.130-131
 - 15) Масляк П.О. /Країнознавство: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 292 с., с.181Електронний ресурс] / Всероссийская сеть велнес-центров. Режим доступу: <http://www.fitness.nnov.ru/>
 - 16) Мозокіна С.Л. Тенденції розвитку лікувально-оздоровчого та медичного туризму. Економіка підприємств, регіонів та галузей. 2014. № 28. С. 42–46.
 - 17) Новикова В.І. Природно-лікувальні ресурси санаторно-курортного комплексу України / В.І. Новикова, А.С. Пустовойт / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Туризм і гостинність в Україні: стан, проблеми, тенденції, перспективи розвитку», 16, 17 жовтня 2014 р. м. Черкаси – Черкаси: Брама-Україна, 2014. С. 381–391
 - 18) Печериця Є.В. Медичний туризм – новий напрям туристичної діяльності: доповідь / Туризм та рекреація / Туристичний ринок тайого сучасний стан. SWorld. 1–12 October 2013. URL: <https://www.sworld.com.ua/index.php/ru/tourism-and-recreation-313/the-travel-market-is-its-current-status-and-forecasts-313/18804-313-0070>
 - 19) Роїна О. М. Туристична діяльність в Україні: нормативно-правове

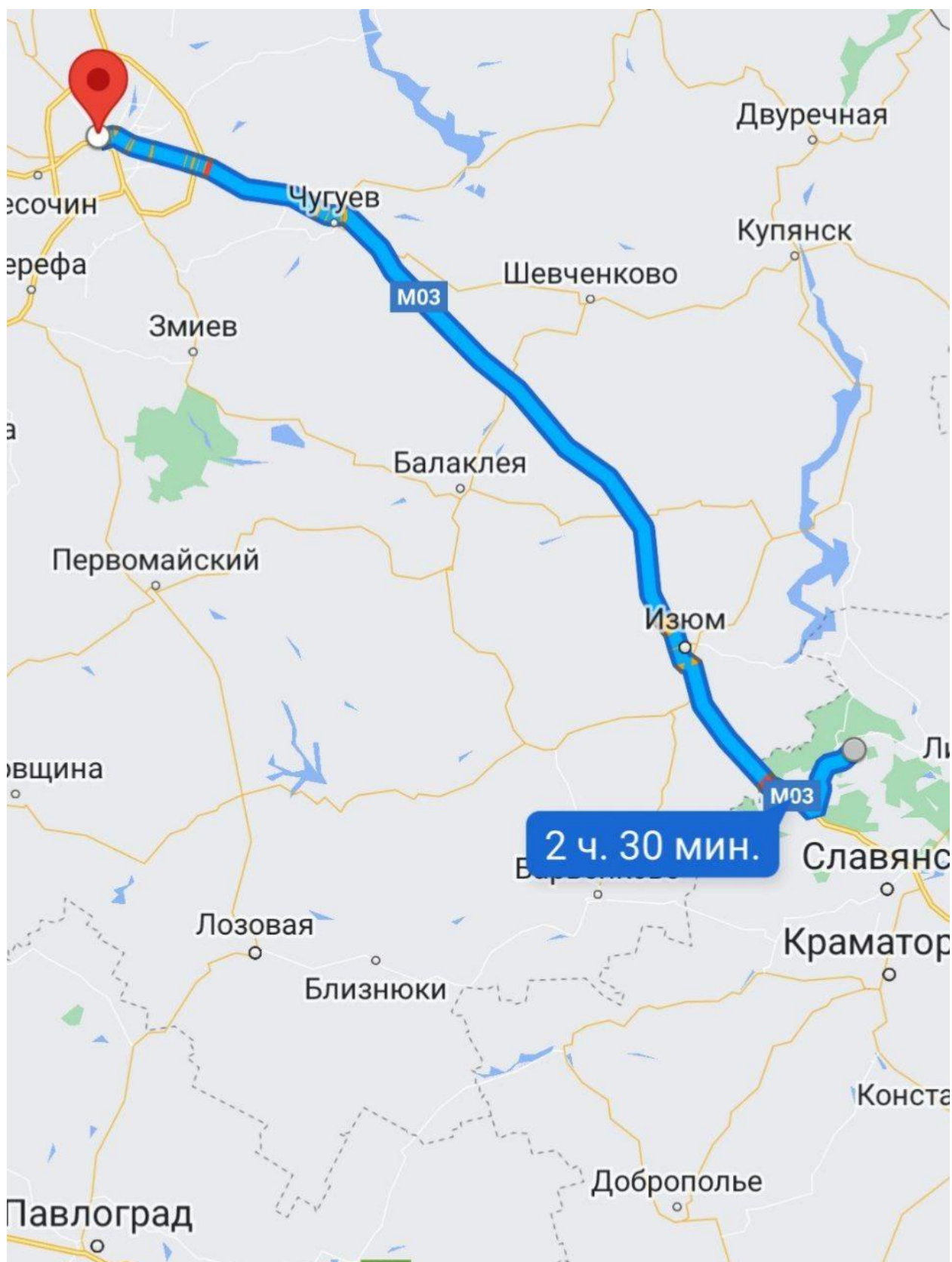
- регулювання / О.М. Роїна; 2-е вид., змін та доп. – К.: КНТ, 2006. – 464 с.Самойленко А. А. География туризма / А. А. Самойленко – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 368 с. с.51
- 20) Роман Скабара. – Режим доступу: http://conftiapv.at.ua/publ/konferenciji_2011/section_5/peredumovi_ta_osnovni_naprjami_investuvannja_sanatorno_kurotnogo_gospodarstva_lvivskoj_i_oblasti/11-1-0-825].
- 21) Редін В. Курорти як ринок лікування та відпочинку [Електронний ресурс]/ В. Редін, І. Решетов, І. Ільчішина // Часопис соціально-економічної географії. Міжрегіональний збірник наукових праць. – 2009. – №6
- 22) Статистичний щорічник України за 2010 рік. — К.: Держ. комітет статистики України, 2011. — 567 с.
- 23) Скабара Р. Передумови та основні напрями інвестування санаторно-курортного господарства Львівської області [Електронний ресурс] /Роман Скабара. – Режим доступу: http://conftiapv.at.ua/publ/konferenciji_2011/section_5/peredumovi_ta_osnovni_naprjami_investuvannja_sanatorno_kurotnogo_gospodarstva_lvivskoj_i_oblasti/11-1-0-825
- 24) Туристичні потоки в Україні (за даними Державного комітету статистики України) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http : //www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
- 25) Федорченко В. К. Туристський словник-довідник: Навч. посіб. / В. К. Федорченко, І. М. Мінін. – К.: Дніпро, 2000. – 160 с., с.105
- 26) The Global Competitiveness Report 2016-2017 / World Economic Forum. – Geneva, Switzerland 2016. 383 p. - Парфіненко А.Ю., Волкова І.І., Щербіна В.І.Проблемитаперспективирозвиткулікувально-

оздоровчого туризму в Україні
(упорівнянні з країнами Центральної Європи). Вісник Харківського
національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні
відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2018. Вип. 7. С. 130–
135

ДОДАТКИ

Додаток А

Маршрут туру «Святі гори»

Додаток В

Санаторій «Святі гори» у Святогірську

